

NAUCZANIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W PRAKTYCE

TEACHING OF SPATIAL PLANNING IN PRACTICE

Piotr Kowalski
mgr inż. arch.

Biuro Projektowe Piotr Kowalski
Pl. Jana Kilińskiego 3
70-965 Szczecin

STRESZCZENIE

Z uwagi na swoje doświadczenie zawodowe pozwoliłem sobie na potrzeby niniejszego referatu doprecyzować definicję planowania przestrzennego jako sztukę tworzenia zasad i kierunków działań służących rozwojowi gminy, powiatu i regionu tzn. województwa oraz wspólnego obszaru po obu stronach granicy. Największym wyzwaniem w mojej dotychczasowej pracy zawodowej było tworzenie dokumentów transgranicznych. Na tym przykładzie wiem, że zakres wymaganych umiejętności przy wykonywaniu tego typu zadań jest bardzo szeroki. Absolwenci wyższych szkół o profilu architektura, urbanistyka, planowanie przestrzenne są dobrze przygotowani pod kątem technicznym jednak wiedzę i umiejętności merytoryczne zdobywać muszą w tzw. boju.

Słowa kluczowe: nauczanie planowania regionalnego, edukacja w zakresie planowania transgranicznego.

ABSTRACT

Considering my professional experience, for the purpose of this paper I formulated my own definition of urban planning as an art of developing rules and directions for developing municipalities, counties and districts, in other words a region and a common area on both sides of the border. Developing cross border documents has been the ultimate challenge in my professional life so far. Thanks to this experience I know that the scope of skills required while implementing such tasks is very broad. Although graduates of architecture, urban planning, and spatial planning are technically well prepared, they need to develop their knowledge and professional skills in practice.

Keywords: teaching of regional planning, cross border planning education

O AUTORZE:

W latach 1996-1998 - pracownik Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie, zajmował się m.in. uzgadnianiem dokumentacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz współpracą transgraniczną, W latach 1999-2001 jako pracownik Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego m.in. był członkiem Rządowej Polsko-Niemieckiej Komisji ds. Gospodarki Przestrzennej oraz grupy roboczej ds. planowania przestrzennego Meklemburgii Pomorza Przedniego i Województwa Zachodniopomorskiego, W latach 2001-2007 - Dyrektora Regionalnego Biura Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego. W tym okresie m.in. kierował pracami sekretariatu technicznego inicjatywy powołania Środkowoeuropejskiego korytarza transportowego – CETC. Od roku 2007 prowadzi własne biuro projektowe.

1. WSTĘP

Planowanie przestrzenne to nie tylko sztuka planowania i budowy miast to również sztuka tworzenia zasad i kierunków działań służąca zrównoważonemu rozwojowi gminy, powiatu, województwa, regionu oraz obszarów metropolitalnych, wykraczających często poza granice danego państwa.

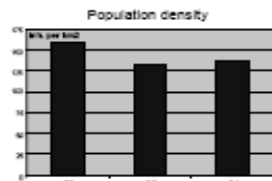

Il. 1. Obejście drogowe miasta Szczecina. (www.rbgp.pl)

Rozwój regionalny to przede wszystkim tworzenie podstaw dla „przyjmowania i dystrybuowania” środków finansowych dla realizacji konkretnych inwestycji publicznych czy prywatnych na obszarze województwa o znaczeniu ponadlokalnym oraz wkomponowanie ich w przestrzeń w sposób najmniej konfliktowy. Takimi inwestycjami są np. drogi, sieci elektroenergetyczne, sieci gazowe, budowa dużych zakładów przemysłowych, centrów handlowych, przygotowanie terenów i budowa strategicznych dla Państwa inwestycji typu Gazoport.

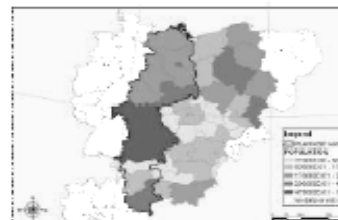
ADRIATIC-BALTIC LANDBRIDGE NEWSLETTER NO 2

First transport corridor of A – B Landbridge design totals at 36 368 013 people. The most people among the regions in Italy – 4 738 thousand people, next region from this country, Friuli – Venezia Giulia totals at 1 208 thousand people. 5 inhabited by only nearly 2 million people (1 997 004). In the regions of the second transport corridor, together 31 724 dor, 12 surpass 1 million of inhabitants. Also in this case, the Italian regions are the most populous ones. In the thir

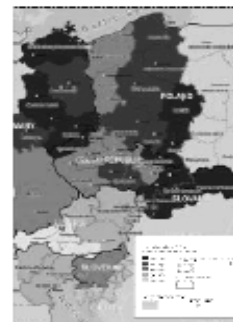
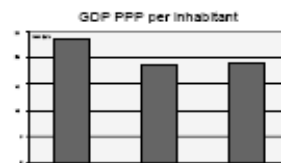
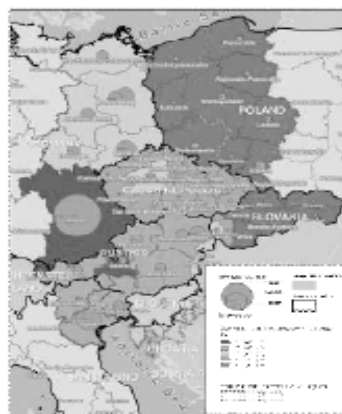
German land, has the biggest populati corridors there are approximately 156 biggest of them create metropolitan an den, Leipzig, Poznan, Lodz, Wroclaw, S Bratislava, Venice and Ljubljana. Amo over 50 thousand, 4 have over one r number and size of cities affects the pc units taken under account while determ the city constitutes a separate region

The "Adriatic-Baltic Landbridge" Project

Further analyses regarding among others labour market, education, GDP per capita structure of the regional economy, entrepreneurship, tourism, natural environment and its protection and forming a social-economic situation in the area between Adriatic and Baltic will be presented in finalizing reports of the working package.

To define current and future status of the area concerned or a spatial structure, their development advantages and factors limiting the development also the SWOT analysis will be carried out

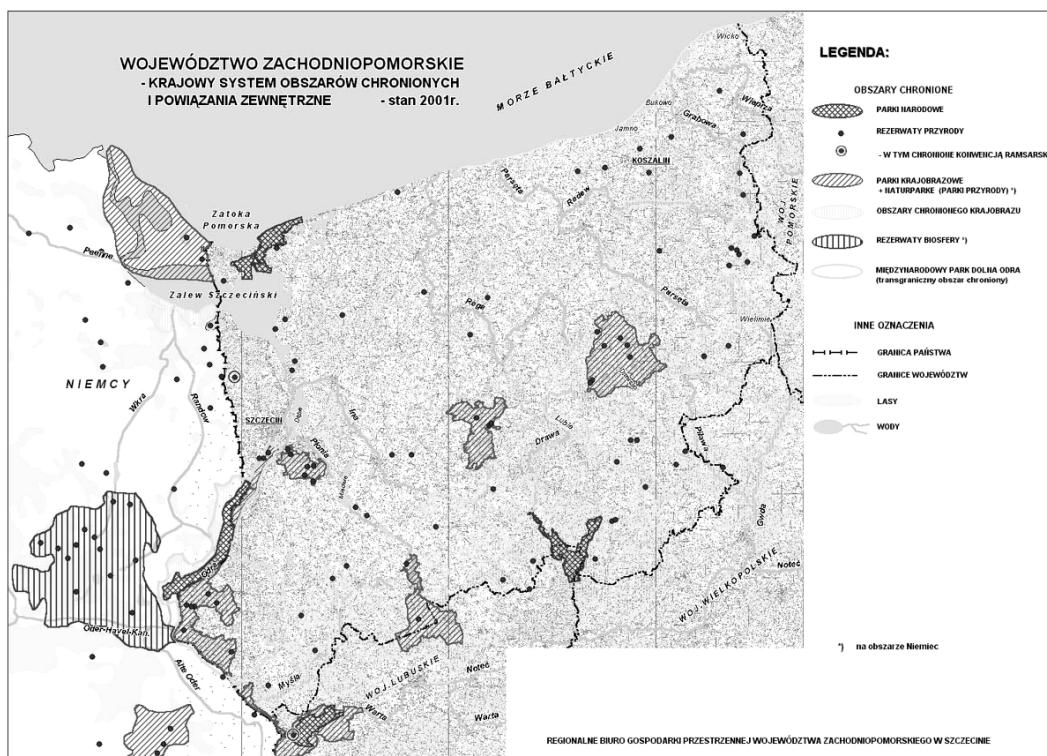
II. 2. Newsletter z projektu A-B Landbridge. (www.cetc.pl – RBGP WZ/Szczecin).

Nikt, a szczególnie różnego rodzaju instytucje finansowe, Unia Europejska a w końcu Państwo Polskie nie powierzy środków finansowych jednostkom samorządu terytorialnego na realizację konkretnych przedsięwzięć bez planu ich wydatkowania czy rozlokowania ich w środowisku przechodząc oczywiście kolejne procesy upublicznienia.

W tym kontekście płaszczyzną dla określenia typu potrzebnych inwestycji oraz ich lokalizacji są strategie, programy i plany rozwoju poszczególnych dziedzin życia na poziomie wojewódzkim, regionu również w zakresie transgranicznym. Jest mnóstwo takich działań i inwestycji potrzebnych dla mieszkańców poszczególnych gmin, miast, powiatów, regionów i województw począwszy od sfery społecznej a kończąc na inwestycjach infrastrukturalnych, które tworzą podstawy dla wzrostu poziomu życia mieszkańców.

2. DOŚWIADCZENIA W PLANOWANIU TRANSGRANICZNYM.

Dla województw nadgranicznych w kontekście rozwoju regionalnego pozostaje równorzędne planowanie transgraniczne. Jest to delikatna sfera prowadzenia międzynarodowej polityki przestrzennej. A co to jest międzynarodowa polityka przestrzenna? Jest to nic innego, jak przekładanie zamierzeń inwestycyjnych na język dokumentów strategicznych typu wspólny projekt transgraniczny, który np. określa listę projektów i uzasadnia ich przydatności, dla tworzenia podstaw do rozwoju społeczności po obu stronach granicy poprzez zdefiniowanie w pierwszym rzędzie potrzeb tej społeczności i sformułowanie dalekosiężnych celów w sferze np. społecznej, infrastrukturalnej itd. Kolejnym działem takich dokumentów jest sformułowanie potrzebnych działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, które umożliwią osiągnięcie wyznaczonych wcześniej celów. Na zakończenie takich dokumentów konieczne musi się znaleźć rozdział mówiący o monitoringu części realizacyjnej poszczególnych działań oraz monitoringu porealizacyjnym, który z kolei potwierdzi lub nie o słuszności wybranej drogi.

II. 3. Obszary chronione z punktu widzenia środowiska przyrodniczego. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego. (www.RBGP.pl)

„Rozpoznanie cech procesu umiędzynarodowienia znajduje odzwierciedlenie w opiniach ekspertów Stowarzyszenia Europejskich Szkół Planowania (AESOP) określających, że planowanie jest przede wszystkim ukierunkowaniem na prowokowanie zmian strukturalnych, natomiast polityczna rola planisty jako inicjatora i mobilizatora zmian może przyczynić się nie tylko do uzasadnienia tych zmian, ale także do mobilizacji sił społecznych niezbędnych do realizacji proponowanej polityki. Planista powinien być

łącznikiem między społecznym i prywatnym zasięgiem działania, międzywiedzą i działaniem”¹.

Praca nad tworzeniem dokumentów ponadgminnych w zakresie planowania przestrzennego to praca w dużym zespole specjalistów z zakresu ochrony środowiska, infrastruktury technicznej, urbanistyki, statystyki, rolnictwa, leśnictwa itd.

W Województwie Zachodniopomorskim opracowano w okresie 2002-2007 z zakresu rozwoju regionalnego i trans granicznego opracowano m.in.: plan zagospodarowania przestrzennego województwa, strategię rozwoju województwa, strategię społeczeństwa informacyjnego, programy ochrony środowiska, kilka transgranicznych i międzyregionalnych dokumentów strategicznych (Łuk Południowego Bałtyku, Baltic Bridge, A-B Landbridge). Całkiem nowym doświadczeniem e tym okresie było tworzenie dokumentów transgranicznych o wymiarze europejskim, gdzie oprócz wykorzystywania własnych doświadczeń, trzeba było się nauczyć innego podejścia do danej problematyki i wypracować wspólną płaszczyznę porozumiewawczą z członkami międzynarodowej grupy roboczej. Największym problemem było porozumienie się, przy czym nie chodzi tutaj mi o porozumienie językowe, a o zrozumienie tego o czym myślał partner z Włoch, Czech czy Niemiec. Przykładem może być pojęcie parków narodowych po obu stronach granicy polsko-niemieckiej, gdzie formy ochrony przyrody w nich obowiązujące rozumiano różnie. Niby to samo , a jednak po naszej stronie formy ochrony są bardziej restrykcyjne jeżeli chodzi o możliwość penetracji środowiska przyrodniczego niż po stronie niemieckiej. Zrozumienie tego przez członów grup roboczych zajęło trochę czasu. Takich przykładów jest bardzo dużo i tylko stałe uczestnictwo w pracach takich grup oraz duża praktyka zagraniczna może zagwarantować pełny sukces dla danego projektu.

Dlaczego takie dokumenty są ważne? Wynika to przede wszystkim z tego, że jesteśmy, jako Państwo od niedawana członkami Unii Europejskiej i należy jakby urządzić „naszą przestrzeń na nowo, szanując to co miało miejsc w naszej historii i patrząc daleko w przyszłość. A na to wszystko nakłada się potrzeba daleko idącej współpracy z regionami sąsiadującymi, które pomimo swojej otwartości i przyjaznego nastawienia konkurują ze sobą o środki finansowe np. płynące z budżetu Unii Europejskiej. Proces tworzenia nowej rzeczywistość w przestrzeni trwać będzie bez końca z tą tylko uwagą, że potrzeba tworzenia podstaw polityki przestrzennej na dany okres będzie się bardziej lub mniej nasilała na przestrzeni dziesięcioleci.

Drogowskazem dla poprawnego przygotowania projektu było również zrozumienie zasad przepływu pieniądza z budżetu Unii Europejskiej do instytucji realizującej „dany pomysł” (gmina, powiat, województwo, prywatny inwestor). Zrozumienie tych zasad dawało poczucie, że dobrze przygotowany dokument strategiczny (strategia rozwoju np. województwa, regionu, plan zagospodarowania przestrzennego województwa) jest kluczem do sukcesu.

Trzeba jeszcze wiedzieć, że wielkość środków jest ograniczona i decydenci potrzebują wskazówek w jaki sposób i gdzie należy je dystrybuować by efekt był jak najlepszy, czyli trzeba wiedzieć co jest najważniejsze i w odpowiedni sposób to trzeba sprzedać. Czy ktoś tego uczy? Czy można się tego nauczyć?

Nie, tego nie można się nauczyć w szkole, tego się uczy przez całe swoje zawodowe życie z kilku powodów. Po pierwsze z uwagi na zmieniające się permanentnie przepisy, po drugie zmieniające się uwarunkowania w środowisku (Panta rhei) co rzutuje bezpośrednio na kształt i zasady przyjmowania opracowywanych dokumentów.

---

¹ Wstęp do opr. Pt. „ Kontekst trans graniczny planowania regionalnego” – Lechosław Czernik – pif.ps/download/2/2pdf

3. WSPÓŁPRACA PRZY OPRACOWANIACH ZWIĄZANYCH Z PLANOWANIEM PRZESTRZENNYM

Planowanie przestrzenne, a w szczególności zagadnienia związane z opracowaniami regionalnymi, z którymi miałem do czynienia w swojej pracy zawodowej zbliżyły mnie bardziej do ekonomii i geografii niż do architektury.

Ponieważ współtworząc dokumenty poziomu regionalnego bardziej potrzebna mi była wiedza z socjotechniki, ekonomii, statystyki, geografii, geologii, klimatu, drogownictwa. Z kolei wiem, że nie mógłbym tego wszystkiego ogarnąć nie mając wyobraźni przestrzennej, którą rozwinąłem studiując architekturę i urbanistykę.

Jak widzicie szanowni czytelnicy zakres potrzebnych umiejętności jest bardzo szeroki i proszę się nie przerażać potrzebą interdyscyplinarnych umiejętności. Przecież samemu nie wykonuje się prac w omawianej problematyce, wręcz jest to niemożliwe. Pracownicy takich biur jak np. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej w Szczecinie, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu to przede wszystkim „stara kadra” wywodząca się jeszcze z lat osiemdziesiątych. Znająca dobrze swoje województwa. Z czasem tych ludzi ubywa i istnieje konieczność uzupełniania kadr.

Zajmując stanowiska dyrektora miałem możliwość szukania i zatrudniania ludzi o wszechstronnym wykształceniu, dając szansę „wychowania” sobie następców. I chyba najbardziej spełnia nasze oczekiwania m.in. uczelnia poznańska tzn. Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza kierunku: Gospodarka przestrzenna. Na tym kierunku studiów można zdobyć wiedzę, jak sądzę niezbędną dla potrzeb pracowni regionalnych w tym z zakresu np.: działań w środowisku społecznym, tworzenia budżetów, inżynierii środowiska, gospodarki komunalnej, sanacji i rewaloryzacji krajobrazu kulturowego, wyceny nieruchomości, rozwoju regionalnego w kontekście konwencji i rezolucji międzynarodowych, zrównoważonej gospodarki leśnej i rolnej, procesów geologicznych i zagrożeń antropopresją, infrastruktury w rozwoju regionalnym itd.

Prawdą jest, że działalność takich biur nie ogranicza się tylko i wyłącznie do prac związanych z regionalistyką. Częścią ich działalności pozostanie nadal projektowanie na poziomie gmin, czyli opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (definicje w ustawie z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) i tutaj niezbędna staje się wiedza zdobyta na uczelniach gdzie przedmiotem nauczania jest architektura i urbanistyka.

Absolwenci Politechniki Szczecińskiej po kierunku architektura i urbanistyka jakich miałem okazję zatrudniać w biurze, mają dobre przygotowanie do prowadzenia prac związanych z planowaniem przestrzennym na poziomie lokalnym. Brakuje im jednak wiedzy tak potrzebnej na poziomie opracowywania dokumentów regionalnych. Za to wspaniale sobie radzą z programami GIS-owskimi takimi jak MapInfo czy ArcView. Trzeba też podkreślić to, że będąc mieszkańcami województwa zachodniopomorskiego świetnie znają realia współpracy transgranicznej i nie mają kłopotów z przyswajaniem sobie wiedzy i doświadczenia w tym zakresie.

4. WSPÓŁPRACA Z INSTYTUTEM ARCHITEKTURY I URBANISTYKI POLITECHNIKI SZCZECIŃSKIEJ.

W swojej praktyce zawodowej miałem okazję przyjmowania studentów na praktyki zawodowe na podstawie porozumienia pomiędzy Władzami Uczelni a Regionalnym Biurem. W zależności od możliwości w danym roku akademickim, praktyki odbywało od kilku do kilkudziesięciu studentów. Zakres ich praktyk był różny i obejmował m.in., zapoznanie się z procesem pracy w biurze w tym obsługą programów komputerowych

stosowanych przy projektowaniu, uczestnictwo w projektach transgranicznych, które obejmowały np. badanie struktury ruchu samochodowego na wyspach Uznam i Wolin oraz inne prace związane z przeprowadzeniem inwentaryzacji urbanistycznych w kontekście opracowań lokalnych. Czas przeznaczony na te praktyki jest zdecydowanie za krótki, ponieważ w 2 tygodnie można tylko zapoznać bardzo ogólnie z pracą w danej jednostce projektowej, sądzę że przyjęcie zasady całorocznej praktyki (np. po godzinach zajęć) mogłoby przynieść sporo korzyści dla studentów, którzy od razu po studiach mogliby czynnie uczestniczyć w życiu zawodowym. Z obserwacji zauważyłem, że wielu umiejętności studenci mogą nabyć tylko w praktyce takich jak: czytanie przepisów prawa dotyczących np. prawa budowlanego czy urbanistyki, posługiwania się i przetwarzania podkładów geodezyjnych, tworzenia bazy danych, wyciągania odpowiednich wniosków po lekturze roczników statystycznych.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] www.cetc.pl
- [2] dr Czernik L., Regionalne strategie zrównoważonego rozwoju obszarów transgranicznych Pomorza Zachodniego"; Urbanistyka -DTP Warszawa 1998,
- [3] dr Czernik L., Urbanistyka r.3; Akapit-DTP Warszawa 1998,
- [4] prof. Dutkowski M., Ocena kwantyfikacji celów wstępnego projektu Narodowego Planu Rozwoju 2007-2013, ekspertyza dla MGIP, Warszawa 2005
- [5] EPRP na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju obszaru Unii Europejskiej,
- [6] „Kontekst transgraniczny planowania regionalnego” – Lechośław Czernik – pif.ps/download/2/2pdf,
- [7] Dołhun M., Funkcje i zadania Planisty — Projektanta, materiał konferencyjny TUP,
- [8] Euroregion Pomerania; Urząd Statystyczny, Szczecin 2005,
- [9] Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju; Rządowe Centrum Studiów Strategicznych; www.rcss.gov.pl,
- [10] Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego; Departament Polityki Regionalnej MGIP 2005; www.nsrr.gov.pl,
- [11] Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013; www.npr.gov.pl,
- [12] Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego; RBGP Szczecin 2002,
- [13] www://rbgp.pl,
- [14] www://wzp.pl,
- [15] Ziobrowski Z., Analiza Porównawcza Projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2006-2013 i zaktualizowanej.